

Russische kindergedichten

Een feest om te lezen

Dit voorjaar is in de befaamde reeks De Russische Bibliotheek van uitgeverij Van Oorschot een bloemlezing verschenen met de titel *Bij mij op de maan*. In deze uitgave zijn ruim 250 korte en langere Russische kindergedichten vanaf de zeventiende eeuw opgenomen, variërend van slaaplidjes en rijmpjes tot fabels, verhalende gedichten en sprookjes. Het is een persoonlijke keuze van samensteller en vertaler Robbert-Jan Henkes; Henkes vertaalde eerder – in samenwerking met Erik Bindervoet – onder meer Shakespeare, Joyce en alle nummers van The Beatles. Bij het doorbladeren van deze dichtbundel stuit je op slaaplidjes, zoals:

Bajoe bajoesjki bajoe,
Rol niet naar het randje toe,
Anders komt de grijze wolf,
Brengt je naar het verre bos,
Zet zijn tandjes in je zij,
Beentjes bungelen allebei...

Er is ook een ruime plek ingeruimd voor de beroemde fabels van Ivan Krylov (18e–19e eeuw), zoals ‘De ezel en de nachtegaal’:

De ezel vroeg de nachtegaal:
–Hé daar, vriendelijke vriend,
Ik hoor dat jij niet onverdienstelijk verdient
Met je zangstem, muzikaal,
En de vraag begint zich op te dringen
Of je echt zo goed kunt zingen...

Als de ezel het lied van de nachtegaal heeft gehoord, raadt hij de zangvogel

aan les te nemen bij de haan, waarop de zangvogel reageert:

En vliegt weg-om nooit meer terug te keren.
Zou je 'm voor zulke rechters ook niet smeren?

In een Russische dichtbundel is natuurlijk ruimschoots aandacht voor de Russische Zon, Aleksandr Poesjkin. Zijn sprookjes op rijm waren niet speciaal voor kinderen geschreven maar zijn ‘uitgegroeid tot klassieke kinderliteratuur’, zo lezen we in het nawoord van Henkes. We maken kennis met ‘Het sprookje van de pope en van zijn knecht Jandoedel’, waarin de laatste zijn baas te slim af is. De Nederlandse muzikliefhebber spreekt ‘Het sprookje van Tsaar Saltaan, zijn roemrijke en machtige heldenzoon Vorst Gwidon en de wonderschone Zwanenprinses’ wellicht aan, dat op muziek gezet is door componist N.A. Rimski-Korsakov, met het beroemde intermezzo ‘De vlucht van de hommel’. De zwaan verandert vorst Gwidon in een insect, zodat hij zijn nog onbekende vader Saltaan kan zien:

Hij verschrompelt tot een hommel
Zoemend en met veel geschommel
Vliegt hij naar het schip, landt zacht
Kruipt dan in een kier en wacht.

Het grootste gedeelte van de opgenomen gedichten is in de twintigste eeuw geschreven. Namen als Anna Achmatova, Vladimir Majakovski, Sergej Jesenin, Daniël Charms en Marina Tsvetaeva zullen

Robbert-Jan Henkes (Samenst.).
(2016). *Bij mij op de maan: Een keuze uit de Russische kindergedichten vanaf de zeventiende eeuw*. Amsterdam: Van Oorschot. Isbn 978 90 282 6121 1, € 29,99, 575 blz.

menig Nederlandse lezer bekend voorkomen. Daarnaast maken we kennis met gerenommeerde schrijvers van kindervoëzie als Kornej Tsjoeovski, Samoeïl Marsjak en Aleksandr Vvedenski.

In de jaren twintig van de vorige eeuw schreef Vladimir Majakovski gedichten die stichtelijk van karakter zijn, bijvoorbeeld in: ‘Kom horen! Lees mee! Over de vuurtoren en over de zee!’

Kindjes!

Knoop het in je oren!

Neem een voorbeeld

Aan zo'n toren:

Zorg dat je lichtje straalt

Op wie er in de nacht verdwaalt.

Zo'n gedicht past in de destijds heersende ideologie: kinderen moesten opgevoed worden zonder aan een fantasiewereld te worden blootgesteld. Tijdens het Stalinregime was deze opvatting gangbaar. Henkes beschrijft in zijn nawoord helder enkele problemen van schrijvers in de Sovjettijd: sprookjes werden burgerlijk bevonden en verhalen moesten daarom realistisch zijn. Toch zijn er juist in die periode gedichten geschreven die fantasierijk en soms zelfs absurd zijn. De verhalende gedichten van Kornej Tsjoeovski ‘Krokodil’ en ‘dokter Oudoetzer’, beide klassiekers in hun genre, spreken ook nu nog tot de verbeelding. Krokodil Krokodilovitsj neemt het op voor de diertuindieren in Petrograd, de toenmalige naam van Sint-Petersburg. Dokter Oudoetzer geneest dieren in Afrika met namen als Haai Taai-Taai en Hippo-Po van al hun kwalen. Of neem ‘Kakkerlakkerste’:

Plots komt uit de grote poort
Een sprietig monster, ongehoord,
Een reus van een rooie bullebak,
Het is de Kak-ker-lak!
Kakkerlak, Kakkerlakker, Kakkerlak-
kerste!

‘Mister Twister’ van Samoeïl Marsjak is ook zo'n klassieker; dit verhaal is duidelijk antikapitalistisch van toon. Een Amerikaanse toerist brengt een bezoek aan de USSR en moet er met zijn gezin proletarisch logeren, reisbureau Cook ten spijt.

Sommige schrijvers namen in de Sovjettijd met haar strenge censuur hun toevlucht tot de kinderliteratuur. Het bood hun een grotere creatieve vrijheid en een inkomen. Charms en Vvedenski schreven om die reden veel kindervoëzie. Zo dichtte Vvedenski ‘Het poesje en de hond’:

Ze eten allebei
Uit een tinnen nap
Elke dag
Hun griesmeelpap.

En Charms schreef ‘De bulldog en de teckel’:

Vastgebonden aan een paaltje
Zit een bulldog met een been.
Komt er een klein teckeltje
rimpelig van top tot teen:
–Luister, bulldog, bulldog.
Zei de teckel vlot,
Mag ik bulldog, bulldog
Een stukje van jouw bot?

Sommige gedichten doen denken aan het werk van Annie M.G. Schmidt, zoals ‘Het fluitketeltje’ van Vear Inber:

Het fluitketeltje is altijd heel bedrijvig,
Klein van stuk maar vol van vlijt. Al-
leen
Is hij misschien iets te zwaarlijvig
En beentjes heeft hij compleet geen
een.

Pagina uit de Russische uitgave *Морожено* (IJsco) uit 1931 van Samoeïl Marsjak en illustrator Vladimir Lebedev

Zo kan ik nog talloze voorbeelden en citaten geven, het boek vraagt erom (voor)gelezen te worden. Voor de liefhebbers heeft de samensteller niet alleen een uitgebreid nawoord geschreven, maar ook aantekeningen, een literatuurlijst, een lijst met eerdere vertalingen en zelfs een dierenregister.

Met deze bundel kan de Nederlandse lezer kennismaken met een goudmijn aan klassieke Russische kindervoëzie, waaruit de gemiddelde Rus moeiteloos kan citeren, zoals het gedicht dat de naam gaf aan dit boek. Een heerlijk gedicht van de beroemde Russische dichter Osip Mandelstam, voor wie dit jaar in Amsterdam een standbeeld is opgericht:

Bij mij op de maan
Heb je elke dag wafels,
Prinsesje, schuif aan
Aan mijn wafelafels!
Brood is er niet op de maan,
Maar elke dag wafels!

In het verleden zijn er al mooie uitgaven verschenen met Russische kindervoëzie, zoals *Een stinkdier is een prachtig beest* van Daniël Charms (samengesteld en vertaald door Arthur Langeveld, 1999; met tekeningen van Gerda Dendooven; bekroond met een Vlag en Wimpel), of *Het sprookje van tsaar Saltan* (vertaald door Roel Pieters, 1976; met prenten uit 1905 van Ivan Bilibin). Ook Henkes' voorloper van deze bloemlezing, *Tijger op straat: Russische gedichten voor kinderen* (2009) is rijk geïllustreerd (door Erik Bindervoet).

Het enige minpunt van deze nieuwe bloemlezing is dat er geen illustraties in voorkomen. Als de gedichten voorzien zouden zijn van tekeningen van Russische of Nederlandse illustratoren, zou het een echt voorleesboek voor kinderen worden. Maar afgezien daarvan is het een feest om te bladeren en te lezen in dit dikke boek met vindingrijke, originele en goedlopende vertalingen. ■

Tamara Schermer-Witte